

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

***Нові технології економічної освіти:
можливості та результати впровадження
у навчальний процес***

МАТЕРІАЛИ
науково-методичної конференції
викладачів економічного факультету
ХНПУ імені Г.С.Сковороди

Харків 2018

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

(на прикладі економічної освіти)

В.В.Соляр, канд. екон. наук, доцент

В даний час дистанційне навчання інтенсивно розвивається у всьому світі. Країни-лідери у цьому напрямі – США, Великобританія, Норвегія, країни Латинської Америки, які вже відпрацювали технологію даного навчання.

Розвиток дистанційного (електронного) навчання в Україні є пріоритетним напрямком державної політики. Багатогранність і складна система дистанційної освіти вимагають якісної роботи всіх її складових елементів.

Достоїнства дистанційного навчання обумовлені його новими функціями, розширенням можливостей та сервісу надання освітніх послуг на розподілених за різними сегментами ринку територіях, а також використанням системи гнучкої безперервної освіти.

Дистанційне навчання вирішує важливі завдання підвищення якості освіти тих спеціалістів, які живуть або працюють у різних регіонах країни (або тимчасово перебувають за її межами), оскільки освітні центри концентруються, як правило, у великих містах.

Дистанційна освіта в силу низьких витрат та високої інформативності є найбільш соціально-орієнтованою серед інших форм навчання, зокрема, при вирішенні проблеми професійної перепідготовки дорослих спеціалістів.

Система дистанційного навчання формує також новий світогляд у дорослих, які отримують освіту: безперервна освіта стає для них нормою, посилює їхню активну життєву позицію, надаючи рівні можливості в отриманні освіти та доступу до інформаційного світового й вітчизняного банку навчальних ресурсів, і в силу своїх особливостей сприяє більш глибокому сприйняттю навчального матеріалу.

Підготовлені спеціалісти, включаючи викладачів, зможуть організувати навчальний процес з використанням дистанційних навчальних технологій незалежно від місця знаходження студента, а підготовлений студент в подальшому буде здатний самостійно отримувати необхідні знання шляхом безперервної освіти з використанням інформаційних технологій.

Комп'ютерна грамотність давно вже стала ключовим фактором, що впливає на сучасний освітній процес. Навчання з використанням дистанційних освітніх технологій передбачає наявність вмінь користуватися електронною поштою, форумами, чатами, онлайн-тестами та іншими мережевими інструментами програм дистанційного навчання. Зі свого боку, зростаюча пропускна здатність мереж робить більш актуальним використання імітаційних методів, відеоматеріалів та відеоконференцій.

Використання дистанційної форми навчання, на наш погляд, повинно бути обумовлене дійсним попитом на доступну та якісну освіту. Проведення приймальної кампанії з використанням рекламних продуктів навчального закладу, вміння та бажання донести достовірну інформацію до споживача, в кінцевому результаті, формує певний контингент студентів, який є мобільним, проінформованим та конкурентним на ринку праці.

Але, в той же час, перспективи використання електронного навчання та дистанційних освітніх технологій у навчальному процесі пов'язані з негативними сторонами даної моделі навчання. Це стосується, в першу чергу, реального оцінювання студентами своїх можливостей, розуміння особливостей організації навчального процесу. Дана модель отримання освіти з використанням дистанційних освітніх технологій, з нашого погляд, більш комфортна для осіб, які вже мають середню професійну або вищу освіту. В силу того, що майбутні студенти вже мають досвід навчання в коледжах, або в вузах, тому вже оперують достатніми й необхідними первинними знаннями для освоєння навчальних програм з використанням дистанційних освітніх технологій.

Однак при створенні системи дистанційного навчання (включаючи розробку навчально-методичного та програмно-технічного забезпечення) необхідно мати на увазі, що цей напрямок потребує відповідного рівня розвитку телекомунікаційних засобів зв'язку, який на сьогоднішній день не скрізь задовільний. Тому більш широкого розповсюдження дистанційне навчання отримає в Україні тільки тоді, коли з'являться відповідні технічні можливості, хороші телекомунікаційні канали.

Тому при використанні дистанційного навчання слід робити акцент на ситуаційну технологію та на мережеві засоби переадресації навчальних

матеріалів на електронних носіях у поєднанні з друкованими матеріалами, аудіо- та відеозаписами, а мережеву взаємодію поєднати з епізодичним використанням асинхронних технологій електронної пошти.

Ще одним недоліком дистанційного навчання, що обмежує широке використання цієї форми в сучасній освіті, є відсутність міжособистісної емоціональної взаємодії. Однак в практику сучасної освіти входять психологічні механізми, що дозволяють індивідуалізувати навчальний процес і максимально задіяти внутрішні резерви студентів. Так, використання дистанційної технології в контексті коучингового підходу може дозволити вирішити протиріччя, що перешкоджають широкому розповсюдженню цієї форми навчання.

Розвиток коучинг-технологій у навчанні пояснюється її гуманістичною спрямованістю, що відповідає реформам в українській освіті. Важливо не тільки декларувати особистісно-орієнтовану освіту, але й вміло її вибудовувати, орієнтуючись на внутрішній світ учня. Загальновідомо, що у підсумку найбільше впливають відчуття, емоції, ніж те, що ми знаємо чи вміємо. Тому коучинг-технології, що спрямовані на емоційну сферу, призначені допомогти студентам розкрити їхній внутрішній потенціал.

За традицією навчальні заходи в основному направлені на досягнення максимальної відповідності результату вимогам викладача. Тому часто такий підхід запускає у студентів механізм страху помилок. Якщо дистанційне навчання орієнтується на знаннєву парадигму, то включення емоційного потенціалу стане запобіганням його реалізації. Щоб організувати особистісно-орієнтоване навчання, необхідне перенесення фокусу уваги спочатку з результату на процес, потім на студента з його актуальним рівнем розвитку і, нарешті, на потенціал. Важливими інструментами, що змінюють навчальну взаємодію, є відкриті питання. Вони дозволяють студентам глибше відчувати й зрозуміти себе, а уважне ставлення до студента допомагає викладачеві краще зрозуміти студента.

Важливою умовою реалізації коучингового підходу в дистанційному навчанні є рівність позицій викладача та студента, а це стає можливим лише в ситуації довіри, яку повинен створити майстер. Одним з інструментів довіри є надання вибору, навіть якщо він приведе до помилки. Студент має право не

тільки на перемогу, але й на поразку. Завдання викладача – з повагою ставитися до особистості студента, вірити в його потенціал і не спиратися на страх помилок, а допомогти усвідомити безліч варіантів вибору та прийняти усвідомлений вибір. У цьому випадку відповідальність стає не виною, а можливістю. Студент сам для себе стає оцінювачем і виводить з допомогою наставника формулу успіху.

Інструментів для цього в коучингу багато, наприклад, «Колесо розвитку» дозволяє студентам навчитися ставити перед собою цілі відповідно до своїх потреб у знаннях, виділити особистісно-значимі критерії для самооцінки та навчитися самостійно контролювати самопідготовку з будь-якої навчальної дисципліни. На перший погляд може здатися, що коучинг-технологію можна застосовувати лише в он-лайн навчанні. Але це лише один з варіантів. Коучинг-інструменти можуть бути органічно включені в контент і посилити рефлексивну складову процесу навчання.

Крім окреслених переваг та актуальних проблем, що потребують уважного ставлення до сучасної системи дистанційного навчання у вищій школі, слід зупинитися також на трьох його аспектах та виділити інтегровані фактори: техніко-технологічний, педагогічний та організаційний.

Характер першого з них визначається інформаційними технологіями та широкими можливостями програми MOODLE для організації навчального процесу. Перспективним є приклад економічного факультету ХНПУ імені Г.С. Сковороди у проведенні наукових конференцій, круглих столів, он-лайн лекцій в рамках співпраці з іншими навчальними закладами. Враховуючи суттєві переваги дистанційної освіти, а саме нівелювання фактору географічної віддаленості, зниження витрат на освітній процес, зростання іміджу університету, ми підтримуємо стремління керівництва університету в широкому використанні сучасних технологій навчання. Сьогодні дистанційно можна не тільки здобути вищу освіту, але і вивчити іноземну мову, підготуватися до вступу у ЗВО тощо. Тому пропонуємо розширити цільову аудиторію дистанційної освіти за рахунок учнів старших класів з метою проведення профорієнтації, слухачів та користувачів комерційних освітніх послуг, які можуть надавати факультети нашого університету. Це значно

розширить зв'язки університету зі школами та сприятиме збільшенню банку даних потенційних абітурієнтів.

Звичайно, це потребує великої роботи, починаючи від розробки покрокових методичних рекомендацій та технічної допомоги для реєстрації користувачів, їх роботи в системі, залучення до цієї роботи підготовчого центру, відділу профорієнтації, інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки. Необхідно розмістити єдині правила реєстрації користувачів (студентів) та проводити навчальні тренінги для студентів вже з перших курсів.

Значення наступного, педагогічного, фактору визначається набором методів та прийомів, які використовуються у навчальному процесі. Важливим є також уміння, навички викладачів і студентів, допоміжного персоналу, їхня психологічна готовність.

Із запровадженням в навчальний процес сучасних технологій викладачі усе більше виконують функції консультантів, радників, т'юторів. Т'ютор це – спеціаліст в області організації освіти та самоосвіти. До завдань т'ютора відноситься методична підготовка та проведення групових занять-практикумів (в очній та дистанційній варіантах); допомога у виконанні атестаційних робіт, їх перевірка та оцінка; консультації та інші форми психологічної підтримки студентів; професійна орієнтація та консультування.

Якщо звичайний викладач закладу вищої освіти є принциповим джерелом змісту курсу, доступного переважно тільки під час заняття, що визначається розкладом; має справу лише з учбовим матеріалом курсу, то т'ютор-викладач методично управляє освоєнням курсу, доступний студенту завжди, організує освітню діяльність студентів, встановлює зі студентами відносини партнерства.

Це вимагає від нього спеціальної психолого-педагогічної підготовки, оскільки у професійній діяльності педагога реалізуються не тільки спеціальні, предметні знання, а й різні технології навчання (дидактичні, комп'ютерні, проблемні, модульні тощо). Тому у більшості викладачів ще недостатньо сформована готовність до сприйняття, оцінки та реалізації педагогічних інновацій. Головний критерій у розв'язанні цієї проблеми – підвищення якості навчання та більш широке впровадження інтерактивних технологій навчання, постійний контроль і оцінка педагогічного дизайну курсів.

Нова кадрова політика університету орієнтована на сучасний підхід до роботи з персоналом і передбачає комплектування навчальних працівників необхідної кваліфікації, здатних забезпечити високі результати праці; забезпечення постійного зростання ділової кваліфікації, професійного та особистісного розвитку працівника; створення умов праці, стимулювання викладачів до досягнення високих результатів.

Нарешті організаційний аспект питання, який характеризується певними обмеженнями:

- невизначеність у глибині використання дистанційної освіти – повна, змішана чи підтримка денної форми навчання, можливо сімейна освіта;
- низька комп'ютерна грамотність деякої частини викладачів;
- невелика кількість фахівців, які мають досвід з розробки електронних курсів, відтак будь-який електронний курс вимагає постійної підтримки:

а) викладачів, які забезпечують навчальний процес та на яких покладені функції перевірки письмових завдань, індивідуальні консультації, функції модератора форумів та ін.;

б) ІТ-спеціалістів, відповідальних за технічну підтримку системи; їхнє завдання полягає у забезпеченні безперебійної роботи системи, гарантуванні доступу до матеріалів курсів, надання відповідей на технічні питання щодо роботи системи, технічна допомога і систематична робота технічного персоналу з оформлення курсу, його наповнення. Ознайомчі лекції для викладачів та співробітників університету проводяться на всіх факультетах для більшості, але необхідна також підготовка технічної категорії персоналу, а також запровадження у навчальний процес відповідного факультативу для студентів.

Дійсно більша частина викладачів економічного факультету має серйозну базу навчально-методичного забезпечення курсів і готова викласти її на платформі MOODLE. Однак в умовах поєднання формального підходу до організації структури дистанційної форми навчання в університеті (мова йде про створення Центру дистанційної освіти) та неформальної, коли викладачі, не змінюючи посад і продовжуючи виконувати свої обов'язки, отримують додаткові функції, пов'язані з розробкою, запровадженням дистанційних курсів, хід всього процесу дещо уповільнений.

Необхідна розробка і затвердження нормативної бази університету із запровадження дистанційної форми навчання, яка, на нашу думку, може включати:

- Положення про робочу групу, її статус, обов'язки та права. Її мають наповнити спеціалісти з різних проблемних напрямів впровадження – люди, методика, нормативне забезпечення, технології;

- Положення про технології дистанційного навчання, в якому повинні знайти відображення порядок розробки, використання та оцінка ефективності дистанційних курсів; система обліку навантаження викладачів, дотримання авторських прав, заохочення викладачів, планування роботи, особливо інтерактивної в он-лайн режимі.

Таким чином, дистанційні освітні технології дають правильний вектор розвитку, оскільки, при їх використанні дається право на освіту кожному бажуючому. Дистанційний метод навчання в перспективі може і повинен стати прибутковим процесом для кожного не тільки як засіб підвищення рівня кваліфікації, а й вирішення питання отримання додаткової і первинної професійної освіти. Перспективним напрямом розвитку та вдосконалення дистанційного навчання в Україні є розробка питання про створення єдиного стандарту, що дозволить навчальним закладам найповніше використати переваги дистанційної форми навчання та інтегруватися у міжнародний освітній простір.